

Г.В.Кірэева, настаўнік беларускай мовы і літаратуры, першай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі “Гарбавіцкі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад – сярэдняя школа”

“Не забудзьма ж нашчадкаў сваім перадаць

У нязменнай красе наша добрае слова.”

Факультатыў па беларускай мове ў 7 класе

Кожны настаўнік імкнецца правесці ўрок роднай мовы цікава і запамінальна, каб вучні былі ад яго ў захапленні, а сам настаўнік пакінуў клас з пачуццём выкананага абавязку. Надзейным сродкам актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў, развіцця ў іх інтарэсу да вывучэння роднай мовы з’яўляецца займальны матэрыял. Займальнасць-гэта захапленне, а таксама ўменне зразумець лягчэй ўсё “ нуднае і цяжкае “. А цікава – значыць, не цяжка. Цікавае абвастрае зрок, актывізуе думку, абуджае творчасць. Для правядзення факультатыўных заняткаў з’яўляецца асновай ўсёй працы.

Тэма: Прыназоўнік як службовая часціна мовы

(Факультатыў “ Слова ў тэксце”, 7 клас)

Мэта: стварыць умовы для актуалізацыі і паглыблення ведаў вучняў аб прыназоўніку як службовай часціне мовы, дапамагчы асэнсаваць яго спецыфічныя ўласцівасці шляхам супастаўлення з самастойнымі часцінамі мовы, паглыбіць паняцце пра асноўныя значэнні, якія выражаюцца ў словазлучэнні пры дапамозе прыназоўнікаў;развіваць пазнавальныя і творчыя здольнасці; выхоўваць, дабрыню; спрыяць выхаванню культуры вуснага і пісьмовага маўлення.

Задачы:

- удасканалваць уменне выяўляць прыназоўнікавыя канструкцыі ў сказах і тэкстах, характарызаваць іх, адрозніваць ад іншых часцін мовы;
- развіваць арфаграфічныя навыкі вучняў, вуснае і пісьмовае маўленне.

Ход занятка

1.Арганізацыйны момант

Кароценькі, нязменны я, службовы-

Дапамагу змяняць па склонах словы.

Назва гэтай часцінай мовы як бы падказвае нам, што прыназоўнік-гэта тое, што стаіць пры назоўніку і не толькі прыназоўніку (займеннік, а таксама любыя субстантываваныя словы і выразы).

2.Актуалізацыя ведаў вучняў

Лінгвістычная казка

Пасварыліся назоўнік з прыназоўнікам

Аднойчы Прыназоўнік святкаваў дзень нараджэння. Усіх запрасіў ён на сваё свята. Толькі не заспеў дома Назоўніка. “Няма, то й не трэба, абыдземся”, - вырашыў Прыназоўнік.

І вось наступіла свята. Прымчаўся Дзеяслоў, уварвалася Прыслоўе, тоненька хіхікаючы. Прыбег Прыметнік, ледзь даехала Дзеепрыслоўе, нават Часціцы, Выклічнікі, Злучнікі - і тыя з`явіліся, цяжка пыхкаючы і вохкаючы.

Пачалася цырымонія віншавання.

-Дарагі...Віншуем цябе з Жадаем табе

-Будзь заўсёды здаровы і вясёлы. Працуй і далей дзеля... .

-Мы хочам падараваць табе гэты

-А я пашыла табе

Здзівіўся Прыназоўнік. Нічога нельга зразумець. Але выгляду не падае да і кажа:

-Дзякуй. А цяпер прашу ўсіх да Я спёк вам вялікі смачны

Толькі цяпер усе зразумелі, у чым справа і пабеглі па Назоўніка.

А Назоўнік сядзеў у сваім крэсле і таксама быў вельмі раззлаваны. Ён разважаў : “ Хай сабе. Абыдуся ... іх. Мне ... аднаму добра Падумаеш! ... хочаце ведаць, я ... мове- самы галоўны. Чаго яны вартыя ... мяне.Гэты Дзеяслоў ... мяне неразумны ... бездапаможны, ... прыметнік ... мяне ... залежыць. Ды ... адзін сказ ... мяне ... абыдзецца”. Глядзіцца ў люстэрка : “Які я прыгожы, абаяльны, далікатны. Паспяваць ці што?”

...любіць Беларусь нашу мілую,

Трэба ... розных краях ... ,

Разумею, ... выраю

Жураўлі ... Палессе ляцяць.

Ой, нешта і песня не атрымліваецца. Вось што значыць пасварыцца з Прыназоўнікам, з іншымі часцінамі мовы! Што я нарабіў!- толькі ён так падумаў, як з`явіліся ўсе сябры- часціны мовы. Узрадаваліся Назоўнік і Прыназоўнік, што зноў будуць дапамагаць адзін аднаму. Усе разам часціны мовы адправіліся святкаваць дзень нараджэння Прыназоўніка. І зноў загучалі прыгожыя словы, прамовы, песні, з`явіліся цудоўныя падарункі, а галоўнае, гасцям вельмі спадабаўся смачны торт. З таго часу Назоўнік і Прыназоўнік жывуць у згодзе.

Заданне: адрэстаўраваць тэкст, упісаць патрэбныя часціны мовы і назваць іх

Суразмоўніцтва па тэме:

- 1)У чым важнасць самастойных часцін мовы?
- 2)Якую дапаможную ролю выконваюць службовыя часціны мовы?
- 3.Трэнеравачныя заданні

Заданне 1

Крыжаванка –кластар

Па вертыкалі: службовая часціна мовы, якая выражае адносіны паміж назоўнікам ,займеннікам і лічэбнікам ва ўскосным склоне і іншымі словамі ў словазлучэнні.....(Прыназоўнік)

Па гарызанталі:1)У адпаведнасці з паходжаннем усе прыназоўнікі падзяляюцца на(невыворныя,выворныя).

2)Паходле будовы прыназоўнікі падзяляюцца на тры групы(простыя, складаныя, састаўныя).

3)Без самастойных часцін мовы прыназоўнік.....(не ўжываецца).

					П	Р	О	С	Т	Ы	Я					
В	Ы	Т	В	О	Р	Н	Ы	Я								
					Ы											
					Н	Е	В	Ы	Т	В	О	Р	Н	Ы	Я	
					А											
					З											
					О											
С	А	С	Т	А	Ў	Н	Ы	я								
					Н	Е		Ў	Ж	Ы	В	А	Е	Ц	Ц	А
					І											
					С	К	Л	А	Д	А	Н	Ы	Я			

Заданне 2: Падбярэце і запішыце прыназоўнік, які падыходзіць па сэнсе.

Пайшоў	Вярнуўся
У школу	...школы
У лагер	...лагера
У лес	...лесу
На станцыю	...станцыі
На заняткі	...заяткаў
На спаборніцтвы	...спаборніцтваў
На спеўкі	...спевак
Ва ўніверсітэт	...ўніверсітэта

Заданне 3: Перакладзіце на беларускую мову.

Больной гриппом	(Хворы на грып)
Сбегать за хлебом	(збець па хлеб)
Читать про себя	(Чытаць сам сабе)
Пойти к сестре	(Пайсці да сястры)
Приехать через день	(Прыехаць праз дзень)
Благодарить соседа	(Дзякаваць суседу)

Заданне 4: Запішыце фразеалагізмы, устаўляючы прапушчаныя прыназоўнікі.

Растлумачце сэнс выразу.

Ад часу...часу; ад слова...слова; зваліцца...неба; пападаць...зуб; з нагі ...нагу; як гарох ...дарозе; запасці...вока; ад коркі...коркі; спачываць...лаўрах.
--

Даведка: вельмі марудна, павольна; жыць ненадзейна, трывожна адзінока без догляду; калі-нікалі; дакладна, не прапусціўшы нічога; выклікаць пачуццё сімпатыі да сябе; задаволіўшыся дасягнутым, бесклапотна праводзіць час; вывучаць цалкам, поўнасьцю, нічога не прапускаючы; не разумець таго, што відавочна ўсім; станавіцца прадметам чыёй-небудзь увагі, крытыкі, ганення.

Заданне 5: Вызначы і палічы. Які працэнт складаюць прыназоўнікі ў гэтым тэксце?

Вось ты пайшоў у школу. Гэта вялікая падзея ў тваім жыцці. Пасадзіў дрэўца ў школьным садзе або на вуліцы каля свайго дома. Хіба не цудоўна: ты варасцеш і дрэўца тваё расце! Школу будзеш канчаць дарослым. Вырасце і тваё дрэўца. Нездарма ж многія дрэвы маюць імёны: дзедава груша, маміна яблыня, дзядзькава вішня.

У памяць родных і блізкіх, што загінулі на вайне, людзі і даюць дрэвам імёны герояў. Няхай захоўваюць добрую памяць пра дарагіх людзей.

Даведка: Прыназоўнікам характэрна высокая частотнасць ужывання ў маўленні: прыблізна 10% любога тэксту складаюць прыназоўнікі.

Заданне 6: Праверачны тэст.

1. Укажыце, якое сцверджанне памылковае:

- а) прыназоўнік-службовая часціна мовы;
- б) прыназоўнік ужываецца для спалучэння слоў у сказе;
- в) прыназоўнік ужываецца для выражэння лексічных значэнняў;
- г) прыназоўнік не з'яўляецца членам сказа.

2. Укажыце словазлучэнні, у якіх дапушчаны памылкі ва ўжыванні прыназоўнікаў і склонаў назоўнікаў:

- а) абмеркавалі аб учынках;
- б) пакінуць з завода;
- в) плаціць за дабро;
- г) водгук на апавяданне;
- д) вярнуцца з Мінска;

3. Знайдзіце сказы, у якіх выдзеленае слова-прыназоўнік:

А. Мы беглі (на) сустрач хвалям мора.

Б. Яны пайшлі (на) сустрэчу з партызанамі.

В. (На) сустрэчу з дзяўчынкай ён не спадзяваўся.

Г. Вецер гнаў лісце (на) сустрач.

4. Укажыце, якія словазлучэнні адпавядаюць нормам беларускай літаратурнай мовы:

а) непакоіцца пра яго; б) непакоіцца аб ім; в) схаваліся ў укрыццё; г) схаваліся ва ўкрыцце; д) сустрэнемся ў восем гадзін; е) сустрэнемся а восьмай гадзіне.

5. Вызначыць, якую літару трэба ўставіць. Укажыце слупок, у якім паслядоўна размешчаныя літары адпавядаюць прапушчаным у дадзеных словах.

А) Б) В) Г)

Марыць аб радасц.... е і і і

Узяў са жмен.... я ю ю ю

Жалі ў пол... і і е е

Быў ва ўзросце... і е е е

Выйшаў з лес... у у а у

6. Вызначыць ў сказе ўсе прыназоўнікі. Адгадайце загадку. Адзначце правільны варыянт адказу.

Без яго няма прычыны свет разумным называць. Ён пачаўся ад Скарыны, з ім нам вечна сябраваць.

а) Ім, яго, ён. Кніга;

б) без, ад, з. Друк.

Адказы да тэста: 1-в; 2-а,б; 3-б,в; 4-а,г,д,е; 5-б; 6-б.

Рэфлексія.

Дапоўніце сказы.

Сёння на занятках я:

-даведаўся.....

-навучыўся....

-разабраўся....

-сказаў бы дзякуй.....